

Podział użytków leśnych.

W gospodarstwie lasowem zapatrujemy się na użytki w sposób dwojaki: ze stanowiska pozyskania płodów z lasu i ze stanowiska urządzenia lasu czyli ustanowienia z niego dochodu.

Pod względem pierwszym są użytki główne i uboczne; — pod względem drugim dzielą się użytki główne na użytki w wieku rębności czyli dochody rębne i na użytki przed wiekiem rębności dochody, przedrębne czyli pośrednie ¹⁾.

Podział ten użytków jest ustalony tak w nauce jak i praktyce leśnictwa i nie byłbym zajmował czytelników »Sylwana« tą sprawą, gdyby w ostatnich czasach nie powstały wątpliwości w tej mierze.

Co do pozyskania płodów leśnych, to użytkowaniem głównym jest drewno czyli drzewo w znaczeniu ściślejszem (Holz) ²⁾; wszystkie inne pobory są użytkami bocznymi, a z tych jedne pochodzą od użytku głównego, jak: kora, liście, kwiaty, owoce, — inne zaś są płodami lasu w znaczeniu obszerniejszem i składają się: z roślin rosnących na powierzchni leśnej, ze zwierząt las zamieszkujących, lub z części mineralnych gleby lub podglebia. Na ten podział użytków z lasu godzą się tak teoretycy jak i praktycy i chyba ta zachodzi różnica: że niektórzy zaliczają korę do użytków bocznych tylko wtedy, jeżeli takowa jest przedmiotem pewnego wyłącznego spotrzebowania, jak w garbarni, farbierni, suchej destylacji lub lecznictwie, — i nie bywa zużytkowana wraz z drewnem.

W urządzeniu lub ocenieniu lasu, jest użytkowaniem czyli dochodem rębnym wszystko drzewo, zabrane z danej powierzchni leśnej od razu lub stopniowo tak, że takowa uledez

---

¹⁾ Tak samo jak w urządzeniu, dzielą się użytki i w ocenieniu lasu.

²⁾ W życiu powszednim nie robią u nas różnicy między drzewem (Baum) a drzewem (Holz). W leśnictwie jednak winna być przestrzegana ściśle ta różnica. Drzewem nazywać należy drzewo na pniu stojące, a ścięte wtedy tylko, gdy jeszcze rozdzielone nie zostało na części a przynajmniej strzała jeszcze jest cała. Wszystko inne nazywać trzeba drewnem.

musi odnowieniu. Należą tu w gospodarowaniu zrębowem użytki z cięć rocznych lub okresowych tak czystych jak i częsciowych³⁾, bez względu na to, czy drzewo równa się wiekiem kolei przyjętej czyli też jest starsze lub młodsze, byle planem gospodarczym lub dla pewnej konieczności gospodarczej, przeznaczone zostało do cięcia i odnowienia. W nieregularnych bowiem drzewostanach, lub dla pozyskania na przyszłość lepszej arrondacyi albo wyrównania działów lub poddziałów, dla stosowniejszego rozkładu klas wieku, w razie uszkodzenia drzewostanu nierębnego np. przez okiść, wiatr, grzyby lub owady, tak mocno, iż ze względu na niego samego albo glebę, jak najprędzej odnowiony być musi i w tym podobnych przypadkach, — jesteśmy bardzo często zmuszeni do zaprowadzenia cięć bez względu na rębność normalną t. j. wskazaną kolejają. Wybieranie z drzewostanów młodszych starodrzewu przestałego lub budzącego obawę, że przestarzeje, nim cięcie odnawiające tam przyjdzie, — co szczególnie ma miejsce w przeprowadzeniu lasu z gospodarowania przerębowego w zrębowe, — należy także do użytku rębnego, gdy starodrzew ten służy do uzupełnienia rocznego dochodu z lasu i z tego względu ujęty został w plan gospodarczy. Jeżeli zaś starodrzewu tego jest ilość znaczna lub wartość jego wielka, wtedy stanowi on dochód nadzwyczajny i nie wchodzi tu w rachunek⁴⁾.

Co do drzewa wysokiego w gospodarowaniu połączone, stanowi dochód rębny właściwie najstarsza klasa wieku tegoż drzewa; — należą jednak do tego dochodu także drzewa z klas młodszych, które według planu gospodarczego ścięte być mają wraz z klasą najstarszą.

W gospodarowaniu przerębowem zalicza się do dochodu rębnego wszystko drzewo które uzyskało grubość lub wartość użytkową przeznaczoną planem gospodarczym lub stosunkami zbytu; jakoteż wszelkie drzewo starsze, które wy-

---

³⁾ Drzewo pozyskane ze zrębu przygotowanego, należy do użytku rębnego tylko wtedy, jeżeli cięcie to poprzedziła już trzebież.

⁴⁾ W takim razie jest wskazaniem szczegółowe zinventowanie starodrzewu, — szacowanie bowiem na oko jego ilości lub masy, prowadzi zazwyczaj do wniosków fałszywych, które często smutne mają następstwa dla właściciela lasu i szkodzą bardzo opinii leśników w ogóle.

rać w wypadku, że względu na wiek jego podeszły albo celem nadania drzewom młodszych klas wieku i młodzieży, większej swobody w rozwoju i siły do oparcia się wpływowi zewnętrznemu.

Do użytku czyli dochodu przedrębego czyli pośredniego należy wszelkie drzewo pośredniejsze, wybierane z drzewostanów od ich powstania aż do czasu rębności, a to w zamiarze przyczynienia się do lepszego rozwoju i ukształtowania się drzew pozostających, i do nadania im większej wartości użytkowej i siły opierania się przygodom życiowym. Cięcia przedsiębrane w tej mierze nazywają się: czyszczeniem, trzebieżą, okrziesaniem i przejaśnieniem czyli przerąbaniem, stosownie do przeznaczenia cięcia, wieku drzewostanu i zwarcia, jakie mu nadajemy przy tem. Także zalicza się do cięcia pośredniego wybranie drzew starszych, zawadzających lub szkodzących w drzewostanie itd.⁵⁾; również należy tu wszelkie drzewo pochodzące z cięć przygodnych, nie objętych planem gospodarczym lub preliminarzem rocznym, które z jakiegokolwiek przyczyny, przedsiębrane być muszą ze względów gospodarczych, — z pozostawieniem jednak reszty drzewostanu do czasu rębności. Cięciem przygodnym przeto objęte bywają: drzewostany, które uległy przedrzedzeniu częściowemu tak, że po wybraniu drzewa uszkodzonego pozostaną jeszcze przynajmniej w zwarcu średnim; dalej susz, złomy, powały lub wykroty i t. d., a wszystko to bez względu na wiek i rozmiary.

W gospodarowaniu połączonym zalicza się do użytku pośredniego: zmniejszenie młodszych klas drzewa wysokiego, które zazwyczaj w większej — niż potrzeba — pozostawiają się ilości, — aby je sprowadzić do liczby przepisanej planem gospodarczym lub zmniejszyć ich powierzchnię ocieniającą.

W gospodarowaniu przerębem nie ma właściwie użytku pośredniego, gdyż drewno pozyskane tym sposobem nie miałoby wartości i nie pokryłoby nawet kosztów ztąd wynikłych; chociaż trzebież w większych kępach drzewa młodego, przyczyniłaby się tu tak do lepszego wykształcenia drzew pojedynczych jak i do nadania im ustalenia się lepszego.

---

⁵⁾ Zobacz „Sylwan“ z r. 1888 str. 145.

Wymienione powyżej uwagi, dadzą się przeto ująć w następujące dwa prawidła:

1. użytek, który pociąga za sobą **odnowienie** powierzchni, w której poprowadzone było cięcie, jest **użytkiem rębny**.

Wyjątek czynić tu może jedynie wybranie starodrzewu znajdującego się w dzielnicach przypadających do cięcia w dalszych okresach kolei, w zamiarze, aby tenże nie zmarniał lub nie stracił na wartości użytkowej; bo chociaż działanie to nie jest w połączeniu z odnowieniem, to stanowi ono zazwyczaj część znaczną dochodu rocznego lub okresowego z lasu, przewidzianego planem gospodarczym, albo jest dochodem nadzwyczajnym. Zresztą wybranie starodrzewu czyni się w tym przypadku dla niego samego. Tego jednak powiedzieć nie można o pojedynczych drzewach starych, znajdujących się tu i owdzie w młodszych drzewostanach jako zapomniane nasienniki i t. p., gdyż w tym razie wybranie ich należy do dochodu przedrębnego i to słusznie, gdyż uskutecznia się w interesie drzewostanu.

Usuwanie w gospodarowaniu połączonem drzewa wysokiego, nie prowadzi wprawdzie za sobą także odnowienia całej powierzchni zrębowej, ale miejsca opróżniane tym sposobem z klas starszych, uzupełniane bywają klasą najmłodszą drzewa wysokiego. Podobnie dzieje się w lesie zostającym w gospodarowaniu przerębowem; tu na miejscu zabranego drzewa, powstaje zarośl młoda, z odnowienia naturalnego.

2. Użytki przedsiębrane w celu pielęgnowania drzewostanów od ich powstania aż do wieku rębności, są **użytkami przedrębnymi** czyli **pośrednimi**.

Do tego zaliczają się także wszelkie **cięcia przygodne**, prowadzone więcej z tytułu **ochrony** niż pielęgnowania lasu.

Co do cięć przygodnych to zawisło przydzielenie ich do użytku rębnego* lub przedrębnego, także od ilości masy drzewnej ztąd pozyskać się mającej, jak np. po wielkich kłeskach elementarnych itp.

* * *

Prawideł tych trzymałem się zawsze tak zostając w służbie czynnej jak i będąc profesorem. Zdania tego są także le-

śnicy i profesorowie leśnictwa za granicą, a między nimi pierwsza w tej mierze powaga Judeich⁶⁾. Także mówi o tym podziale użytków Instrukcyja do urządzenia austriackich lasów państwowych i funduszowych⁷⁾.

Wypływa to także z rozprawy dra Fischbacha w Dankelmann'a. *Zeitschrift für Forst- und Jagdwesen*, 1888 str. 449⁸⁾; jakoteż z nowszych tablic normalnego stanu lasu, w których dochód rębny figuruje oddzielnie od dochodu przedrębnego.

Bardzo wyczerpujący artykuł ogłosił także prof. Landolt w *Schweizerische Zeitschrift für das Forstwesen*⁹⁾, w którym prawie w całości to samo co ja wypowiada zdanie.

Zadziwiło mnie więc mocno, że pod tym względem zachodzić może jeszcze jaka wątpliwość i że może się pojawić zdanie, jakoby potrzeba oznaczyć pewien wiek stały drzewa np. lat 60, któryby stanowił przedział między użytkowaniem rębnym a pośrednim.

Wiek taki nie mógłby być nigdy stałym i musiałby chyba zostawać w ścisłym stosunku z koleją leśną. A w takim razie od ostatniego okresu albo ostatniego dziesiątka kolei, rozpoczynałby się użytek rębny a dotąd trwałby użytek pośredni.

Nowość ta nie wyczerpałaby jednak rzeczy tak dokładnie, niż przyjęty do dziś podział użytków z lasu; weźmy tylko na uwagę cięcia z konieczności gospodarczej, któreby raz należały do użytku rębnego, a inną razą do pośredniego.

Już po złożeniu artykułu niniejszego, doszło rąk moich dzieło, wydane z polecenia c. k. ministerstwa rolnictwa przez c. k. radcę leśnego Karola Schindler'a: *Die Forste der in Verwaltung des kk. Ackerbau-Ministeriums stehenden Staats- und*

---

⁶⁾ Zobacz jego dzieło: *Die Forsteinrichtung*, wydanie czwarte. W Dreźnie 1885, str. 3. Jakoteż: Lorey'a *Handbuch der Forstwissenschaft*. W Tybindze 1888. Tom drugi, str. 299, §. 81.

⁷⁾ *Instruction für die Begrenzung, Vermarkung, Vermessung und Betriebseinrichtung der österreichischen Staats- und Fondsforste*. W Wiedniu 1878, str. 79, §. 43.

⁸⁾ *Die wirtschaftliche Leistung des Voll- und Abtriebsbestandes bei der Kiefer*.

⁹⁾ *Die Beziehung der Zwischennutzungen zum nachhaltigen Ertrag der Waldungen*.

Fondsgüter. We Wiedniu 1889, w którym na str. 406 i 407, — gdzie jest mowa o oznaczeniu dochodu z lasu, — znajduję następujące określenie: »Jako użytek rębny uważać należy w zrębowem zagospodarowaniu wysokopiennem przedewszystkiem każdy pobór w materyale, z drzewostanów starszych nad lat 60; — gdy nie chodzi o trzebieże rzeczywiste, przepitane planem gospodarczym lub przyzwolone na wnioski szczegółowe, których wynik bez względu na wiek drzewostanu, zalicza się zawsze do użytku pośredniego«.

»W drzewostanach poniżej lat 60, należą do użytku rębego te masy drzewne, po których wycięciu pozostaje albo porost młody albo grunt czysty, potrzebujący zadrzewienia, a wynoszący przynajmniej 0,2 ha«.

»Co do użytku pośredniego, to zaliczać się ma do niego, według str. 468, wszystko drzewo wykazane w opisanu drzewostanów do czyszczenia lub trzebieży, bez względu na wiek drzewostanów odnośnych. Do tego zaliczyć należy także wszystkie masy drzewne, które spodziewać się można z doświadczenia, że złomów i suszyc sporadycznych, w drzewostanach poniżej lat 60«.

Z powyższego widać: że istnieje jakieś uzupełnienie instrukcyi do urządzenia lasów państwowych, nie znane w kołach szerszych. Podobne jednak administracyjno-techniczne rozporządzenia, nie mogą służyć za prawidła ogólne w nauce leśnictwa i nie zmieniają w niczem zasad wypowiedzianych w artykule powyższym.

H. Stralbe